

ства, увеличаване на брака, но не приема извода на съда от 1952 г., че тези неблагоприятия са в резултат на създадена от подсъдимите вредителска група.

В решението си Общото събрание на наказателните колегии на Върховния съд посочва:

„Тези изводи на съда, с оглед на посочените непълноти в следствения материал по делото, с разкритите сега непозволенни начини за изтръгване на самопризнания при следствието, с оглед на съществуващите противоречия – изводите са необосновани, защото са изградени върху признания, които не отразяват истината... А щом това е така, трябва да се приеме, че постановената присъда срещу всички подсъдими е необоснована и постановена при нарушение на закона, поради което няма силата и значението на законно издаден съдебен акт и следва да бъде обезсилена, а делото прекратено.“⁴⁸⁶

Присъда № 760 от 26 юли 1952 г. е изцяло обезсилена, но това справедливо решение не може да върне живота на убитите инженери Крум Тодоров и Ганчо Гигов, нито да компенсира ужаса и мъките, преживени от останалите подсъдими и техните близки. Въпреки това неочакваният за комунистическата съдебна система съдебен акт от 1963 г. е една много силна морална победа за жертвите на ДС по този процес и за семействата им, както и категорично доказателство за тяхната невинност.

11.3. Съдебният процес срещу електроинженерите

Във всички съдебни процеси срещу „шпионите“ и „вредителите“ началният импулс за разправа идва от средите на БКП, масово подкрепяни от болшевиизираната народна маса. През февруари 1950 г. вестник „Работническо дело“ подготвя почвата, като съобщава за съдебния процес в Унгария срещу Имре Гайгер, главен директор на унгарския клон в Будапеща на американската фирма „Стандарт“. Той е обвинен в шпионаж в полза на САЩ, като е имал задача да намалява производството на фирмата чрез саботаж. Имре Гайгер и Золтан Радо са осъдени на смърт, а петимата им „съучастници“ на общо 53 години затвор. В Полша по това време се

⁴⁸⁶ Пак там, л. 250.

провежда „Шчечинският процес“ срещу шестима поляци, начело с Андре Родино, които са обвинени, че са френски шпиони.

Държавна сигурност бързо организира подобен процес в България, защото са „убедени“, че американската фирма „Стандарт“ действа по същия начин и у нас⁴⁸⁷. Задържани са инженерите Гани Петканов, Тодор Михов, завършил в Германия, Асен Наков, завършил в Белгия, Светослав Дечев и Петко Божинов, завършили във Франция, които са служители на Министерството на пощите. Те са обвинени, че са предоставяли на американците сведения за телефонните автоматични централи, за нуждата от резервни части за тях, за работите по изграждане на мрежата, за качеството на кабелите, за настройките на работниците и др., с крайна цел чрез „лошо поддържане на телефонната мрежа, да се ускори падането на властта“. Вредителите са обвинени, че през 1946 г. в търга, обявен от Държавни пощи, за доставка, монтаж и оборудване на автоматична телефонна централа в София, са предпочели фирма „Стандарт“ пред фирмите „Ериксон“ и „Тесла“ с цел да направят България зависима от вноса на резервни части от САЩ. Това било осуетено от Министерския съвет, който по-късно дава доставката на чехословашката фирма „Тесла“.

За ръководител на вредителската група е обявен юристът Никола Недев, син на драматичната актриса Злата Недева, който от 1948 г. е търговски представител на фирма „Стандарт“ в България, съветник по вноса на инсталации, материали и съоръжения за слаби токове от Унгария.

Прокурорът по делото Стоян Ганчев обвинява: „Всички днешни подсъдими са възпитаници, завършили инженерство в западни страни, като Германия и Франция. Те, следвайки там, са възприели буржоазната капиталистическа наука и са станали такива нейни поклонници, че още при следването си са станали техни слуги и до момента на тяхното откриване са им останали верни.“

По време на процеса инженер Божинов не прави самопризнания и когато адвокатът му го подканя с думите: „Петко, кажи защо го извърши! Съдът е народен, той ще те разбере!“, Божинов отвръща: „Признах, защото седем дни не бях спал!“. За тези думи процесът е прекратен и инженер Божинов е съден отделно. Изпратен е в концлагера „Белене“, откъдето излиза през 1955 г., по описание на съпругата му „жълта сянка, опряна на стената, която няма сили да влезе от вълнение“.

⁴⁸⁷ Попова, Илонка. Съдебните процеси срещу инженерите в България (1952–1953). Спомени на участници в процесите и на техни близки. Дело срещу електроинженери през ноември 1952 г. // Исторически преглед, № 3–4, 2011, с. 238–240.

Инженер Недев е осъден на смърт (присъдата е изпълнена), а останалите четирима получават общо 70 г. затвор⁴⁸⁸.

Инженер Гани Петканов е вкаран в концлагера „Белене“ с предписание да влезе директно в карцера, където прекарва 11 месеца, заради дръзкото си поведение по време на процеса. Синът му Владимир, който владее четири езика, спечелил конкурс за асистент в Софийския университет, не издържа на напрежението, не започва работа, облепя прозорците на стаята си с черна хартия, престава да излиза от вкъщи и за него цял живот се грижи сестра му Мария. Съпругата на инженер Петканов, Радка, която има добро образование, много трудно намира работа и до смъртта си подвързва книги в едно мазе.

Инженер Светослав Дечев е арестуван 40 дни след раждането на дъщеря му, а шест месеца по-късно е арестувана и съпругата му Тамара, дъщеря на руски емигранти. Тя е задържана за дълго в следствието и след очната ставка между нея и съпруга ѝ, казва: „Доведоха ми един брадясал скелет, който не можах да позная!“.

11.4. Съдебната разправа с пожарните командири⁴⁸⁹

На 2 юли 1947 г. министърът на МВР издава Заповед № 244 за провеждане на ефикасна борба срещу евентуални пожари, саботажи и вредителски действия. Няколко месеца по-късно е извършена национализацията. Управлението на одържавените предприятия е поето от хора без опит, което е предпоставка за аварии и пожари, но за тях се набеждават „с предимство“ враговете на народната власт. Освен това през 1948 г. се засилва и подозрителността вътре в редиците на комунистите и започва търсене на „врага с партийен билет“. Появяват се и разногласия между ръководителите на „Противопожарна защита“ (ППЗ) за пътя, по който трябва да се развива противопожарното дело. Създава се напрежение в службите по противопожарна защита и започва процес на разправа с враговете, саботьорите и вредителите.

Началото е дадено с анкетата, която отдел „Инспекторат“ при МВР провежда в отдел „Противопожарна защита“. Един от най-критичните доклади е изпратен от началника на Районната противопожарна служба в Плевен, комуниста Иван Михайлов, който наред с професионалните кри-

⁴⁸⁸ Инженер Дечев и инженер Петканов – по 20 г. затвор, инженер Наков и инженер Михов – по 15 г. затвор.

⁴⁸⁹ Бозуков, Георги. Процесът срещу пожарните командири 1951–1952 г. София, Огнеборец, 2003, с. 172.